

A sátoraljaújhelyi művészetoktatás fél évszázados múltja és jelene

Történe ti át tekintés

Sátoraljaújhelyen a városi zeneiskola *Asztalosné Lévay Adél* zongoraművész-tanár magán zenedéjén szerveződött. Az állami zeneoktatás, induló éve az 1958/59-estané. A folyamatosság jegyében létre hívott *zeneiskola* megszervezője *Ujj Viktor Géza* fuvola tanár, Asztalosné tagja az első tan-testületnek. Az intézmény fennállásának mintegy 50 éve alatt csupán három igazgatót jegyzett, ami azt is eredményezte, hogy a zeneiskola fejlődésében a folytonosság mellett mindhárom vezető keze nyoma jól felismerhető.

Ujj Viktor Géza a szervezés nehézségein túl igyekezett valamit átmen-teni a zenei élet korábban volt gazdag polgári értékeiből s az amatőr muzsikálás magas színvonalát (kamaraegyüttesek, szimfonikus zenekar) teremtette meg. A városból történő elköltözése nyomán 1972-ben *Szatmári György* oboa tanár kapott vezetői megbízást. Irányítása alatt első-sorban a város fúvós hagyományai (Dohánygyári Fúvószenekar) erősöd-tek azáltal, hogy a zeneiskolai növendékekből álló úttörőzenekar műkö-dése idején kimagasló szakmai sikereket ért el. A zeneiskola vezető he-lyettesi feladatainak ellátására – *Fehérné Sulyok Éva* gondonkatanár először 1978-ban kapott felkérést s – megszakitás nélkül a mai napig ő látja el.

A tan-testület tagjai 1987-ben *Dombóvári János* mélyhegedű, történe-lem-ének szakos tanárt választották az intézmény igazgatójává.

Két év elteltével a zeneiskolát Zemplén legnevesebb muzsikusról, a Tállyán nyugvó verbunkos-szerző, hegedűvirtuóz, az első színházi kar-mester, házitanító *Lavotta János*ról nevezték el.

A gazdag szimfonikus zenekari múlttal rendelkező Dombóvári János hangszeres tanárokból, zenei pályás (volt) növendékekből, magas osztályú

tanítványokból 1990-ben *kamarazenekart* alapított, s ezzel egy időben létre jött a Lavotta-kutatást segítő, a verbunkos muzsikát megismertető-népszerűsítő *alapítvány*. E szervezet gondozója a térség egyetlen zenei díjának, az évente átadásra kerülő *Lavotta János-díjnak* is.

Az addigi hagyományos hangszeres oktatás mellett a képzőművészet, néptánc – minisztériumi engedéllyel történő – tanrendbe állításával pedig 1992-ben létre jött a *művészeti iskola*, amelynek Mikóházán kihelyezett tagozata van napjainkban is. A reálértékben és összecszerően is

egyre csökkenő állami hozzájárulás következményeként a város önkormányzata nem kötelező jellegű fenntartói jogáról lemondva a művészeti iskola működtetését Borsod – Abaúj – Zemplén Megye Közgyűlésének adta át 2004-ben. A megye önkormányzata pedig – szintén a további szűkülő források miatt – három sátoraljaújhelyi intézményét összevonva Györgyi Béláné igazgató asszony irányításával 2005-ben létrehozta a *Kosuth Lajos Gimnázium, Szakközépiskola, Kollégium és Alapfokú Művészetoktatási Intézményét*. Az intézményegységek élén – korlátozott jogkörrel – maradtak az addigi vezetők, így Dombóvári János iskolavezető, valamint helyettese Fehérné Sulyok Éva.

Múlt és jelen az eredmények tükrében

Az intézmény létét, feladatát a kezdetektől meghatározta olykor leküzdhetetlen földrajzi távolsága a fővárostól, a megyeszékhelytől s a térség nagyobb városaitól. Ugyanakkor, aki pályakezdőként Sátoraljaújhelyen kezdte zenepedagógusi tevékenységét, jobbra egy életen át helyben maradt, gy jöttek létre a kiváló tanszakok, amelyek ontották az utánpótlást a város műkedvelő együttese (ifjúsági fúvószenekar, szimfonikus zenekar, énekkarok) számára, a legfelkészültebbek pedig művészi- vagy zenepedagógusi pályát választottak. Büszkék vagyunk Farkas Zoltán zenetörténészre, a Bartók Rádió igazgatójára, Szatmári Zsoltra, a budapesti Zeneakadémia tanárára, a Nemzeti Filharmonikusok szólamvezető klarinétosára, Olajos Györgyre, a Matáv Szimfonikusok fagott művésze, Sándor Jánosra, a Szombathelyi Szimfonikusok koncertmesterére, Herczku Ágnes népdalénekesre, Juhász Viktorra, a Győri Filharmonikusok csellistájára, a Budapesti Klezmer Band klarinétművésze, Dávid Józsefre, valamint a

jelenleg külföldön tevékenykedő egykori növendékeinkre: Kocsis Andrea (zongora) – Finnország, Csoma Gábor (gitár) – Belgium, Gál Zsuzsa (oboa) – Ausztria, Molnár Pál (karmester, zeneszerző), Végh Márton (fuvola), Szilágyi Mária (hegedű), Borcsik Kornélia (fagott), Dombóvári Zsolt (gordonka) – Németország. S nem utolsó sorban pedig azokra a tanítványokra, akik külföldön szerzett diplomájukkal – Baki Andrea és Dombóvári János Imre fuvolán Grácban, illetve Brüsszelben – itthon tanítanak a többi művészoklevelet szerzett – Darányi Lajos (orgona), Timkó Gábor (karvezető), Bojti Eszter, Nagy Enikő (zongora), Kemenczky Klára (gordonka) – kollégáinkkal együtt.

A teremtett hagyomány

Zemplén legrégebb zeneiskolájának – annak idején a sátoraljaújhelyi intézmény hozta létre a sárospataki, mezőkövesdi, szerencsi fiókiskolákat – megalapítása óta kisugárzása van a térség zeneoktatására, zenei közművelődésére. Kezdeményező szerepét a hátrányosan alakult körülmények ellenére szinte napjainkig őrzi. A 90-es évek elején a társművészetek tanrendbe állításával az egységes művészetoktatás Észak-Magyarországon elsőként Zemplén fővárosában jött létre. Lavotta János nevének felvételével, s ezzel párhuzamosan a kamarazenekar, valamint az alapítvány létrehozásával az intézmény fokozatosan a *Lavotta-kutatás* központjává vált. A művészeti iskola igazgatója három éven át pedagógus ösztöndíjasként kuthathta Lavotta kéziratos műveit a MTA Zenetudományi Intézetében. Részben ennek eredménye az alapítvány által megjelentetett Lavotta-monográfia (Pusztafedémestől Tállyáig. Miskolc, 1994), valamint a Lavotta János Kamarazenekar Magyar Verbunkos Zene CD-sorozatának eddig elkészült (1995, 2000, 2004, 2005, 2006) példányai. A Lavotta és kora címmel megrendezett hat konferencia előadásai a 19. század verbunkos zenéjének legújabb kutatási eredményeit foglalják össze.

A művészeti iskola vezetése fontosnak tartotta, hogy a névadóval és korával kapcsolatos ismeretek a tanulmányi versenyek formájában eljuszanak a növendékekhez, s oktatási- nevelési eszközzé válva járuljanak hozzá a nemzettudat erősítéséhez. A Magyar Kultúra Napja ihlette a Lukin Lászlóról elnevezett *zempléni Szózat-éneklő-*, valamint a *Himnusz-zongoraversenyt*. Utóbbit abból a pedagógiai megfontolásból kezdeményeztük, hogy zongora szakos tanítványaink tanulmányaik befejeztével is képesek legyenek és tudják Erkel Ferenc darabját jeles alkalmakkor, kis- és nagy közösségben egyaránt, akár kíséretként is használni. A verseny szabadon választott műveként 20. századi magyar zeneszerző egy-egy darabját játszhatják. A Márciusi Ifjak forradalmára emlékezés előtti hét térségi rendezvényeit – Verbunkos Négykezes Találkozót, Népdaléneklési Versenyt, Zenei műveltségi versenyt, a Lavotta János Kamarazenekar verbunkos-koncertjét – a *Lavotta Napok* foglalja keretbe. A két évtizede zajló *Zempléni Hangszeres Találkozók* pedig a tanév befejezéséhez közeledve vala-

mennyi hangszeren megmérettetési lehetőséget nyújtanak. Különleges-ségük, hogy zongora, vonós, gitár tanszakokon korcsoportonként egy-egy verbunkos darab a verseny kötelezője.

A *Karácsonyi hangverseny* gondolata még a szépreményű rendszerváltoztatás idején fogant, és tulajdonképpen a betlehemi jászol lett bölcsője a kamarazenekarnak is. A Lavotta János Kamarazenekar muzsikájával megszakítás nélkül a huszonkettedik alkalommal tolmácsolta az Örömhírt a sátoraljaújhelyi zenekedvelők számára. Ez idő tájt született a *Muzsikál a család* ötlete anyák napja alkalmából, amikor két görög katolikus család – Kemenczky Kálmánné zongoratanár és gordonkás leányai: Klára és Márta, valamint Dombóvári János hegedűtanár fiai: János Imre (fuvola), Zoltán (hegedű), Zsolt (gordonka) az ikonosztáz képei előtt az együtt-muzsikálás örömét mutatták be. A görög katolikus templom anyák napi koncertjei a művészeti iskola tanárai, növendékei (olykor egy-egy vállalkozó kedvű szülő részvételével), a Lavotta János Kamarazenekar közreműködésével két évtizede különleges színfoltja az újhelyi zenei életnek.

Közművelődés

A *művészeti iskolák* számára egy adott településen a zenei közművelődés szolgálata, gazdagítása számos szép feladat lehetőségét kínálja, különösen akkor, amikor az erre hivatott közművelődési intézmények ez irányú tevékenysége elégtelen. Fájdalmas megemlíteni, hogy *húsz éve még volt az Általános Iskolában Ének-zene tagozat*, voltak jól működő iskolai kórusok-évente városi bemutatóval. A mai kórusok fél-playbackról énekelnek, a többszólamúságnak nyoma sincs. A művészeti iskolába pedig az énekléstől elszokott, felkészületlen fiatalok jönnek, akiket a szolfézs- és hangszeres órán kell megtanítani a zenei abc-re. A helyzet még egy ideig nem fog változni, mert az előrehaladásnak városi szinten hiányoznak a személyi feltételei. Elhivatott, jól felkészült énektanárok kellenének, no meg egy szemléletváltás az oktatás- művelődés irányában. Ez túl sok hátrány, amittől mi is szenvedünk...

Minősített intézmény

Az oktatási tárca a közoktatási intézmények sorából az alapfokú művészetoktatási intézménytípust találta a legalkalmasabbnak és legidőszerebbnek arra, hogy a törvény által valamennyi művészeti iskola részvételével átfogó minősítési eljárást kezdeményezzen. A fenntartók költségén lezajlott vizsgálat erősen vitatható eredménye: közel száz megszünt intézmény és mintegy 100 ezerrel kevesebb növendék...

Elismerés és köszönet illeti azokat az elhivatott, kiváló pedagógusokat, – akik a *minősített intézmény* cím elnyerését elősegítették. – Fehérné Sulyok Éva (gordonka), Dombóvári János Imre (furulya), Hrencsik Imréné (szolfézs, bőgő), Hubay Éva (oboa, furulya), Licskó Tibor (hegedű, gitár), Csabai Zoltán, Karika Boglárka (népzene), Karika Sándor (klarinet, fu-

rulya), Kirik Sándor (ütő), Mizsákné Bodnár Zsuzsanna, Horváth Csaba (néptánc), Ivanyenkó Mária, Dr.Petricska Miklósné, Popovics Ágnes, Somorjai Lehelné (zongora), Tobozné Tálás Katalin (fagott, furulya), Simon György (kürt, trombita).

A művészetoktatás azon túl, hogy alkalmat ad az érdeklődő és fogékony növendékek képességeinek fejlesztésére, biztosítva a különböző szakterületeken való jártasságok megszerzését és gyakorlását, lehetőséget ad az egyetemes kultúra, az európai műveltség, a nemzeti, népi hagyományok, értékek átadására, az értékmegőrzés formáinak kialakítására. A művészetoktatás a növendékek számára lehetőséget nyújt az esztétikai érzékenység – nyitottság, igényesség, fogékonyság – alakítása mellett a szaktárgy műveléséhez szükséges készségek megszerzésére, az ismeretek átadására, valamint az ilyen tevékenységek tudatosítására. E cél elérése nemcsak az intézmény számára kívánatos, hanem teljesülése a város közművelődése szempontjából talán még fontosabb.

A művészeti pályát választó növendékek felkészítése mellett jóval több azoknak aránya (mintegy 90%), akiknek érdeklődése, részvétele kihat az adott település kulturális életére. A növendékek közreműködése az intézmény, a város rendezvényein, részvételük kórusokban, zenekarokban egyaránt hasznos, értékes, felemelő. A fiatalok részvétele már csak azért is nélkülözhetetlen, mert Sátoraljaújhely nagy múltú nem hivatásos együtteseinek – mint a Dohánygyári Fúvózenekar, a Lavotta János Kamarazenekar, a Városi Vegyeskar, valamint a Hegyalja Néptáncegyüttes – utánpótlását évtizedek óta az intézmény falai közül kikerülő növendékek biztosítják.

A fennállásának 50. évfordulóján túljutott iskolában jelenleg két művészeti ágban folyik oktatás. Noha megalapozott igény esetén az intézmény a zeneművészeti ág szinte valamennyi hangszerének oktatását is tudná biztosítani, azonban a növendékek és szüleik napjainkban a furulyát, fuvolát, klarinétot, oboát, trombitát, zongorát, szintetizátort, gitárt, hegedűt, gordonkát, ütő-, valamint népi hangszereket (furulya, citera, ének) választják. A táncművészeti ágon belül pedig a néptánc oktatása szerez magának újabb és újabb híveket.

A művészeti iskola öt évtizedes múltjáról, jelenéről – a terjedelem szabta korlátok között – vázlatos képet nyerhetett az olvasó. S hogy az alapfokú művészetoktatásnak Kodály Zoltán országában egyáltalán lesz-e jövője, és kik juthatnak majd hozzá? A választ a következő évtizedben bizonyára megkapjuk. Addig is a beatles-ikon John Lennon szavait ajánlom szívüknek, aki szerint „Isten azért teremtette a zenét, hogy szavak nélkül tudjunk imádkozni.” Úgy tapasztaljuk, a művészetoktatás szereplőinek: tanárnak, növendéknek, szülőnek egyaránt még sok imára lesz szüksége ahhoz, hogy maguk előtt egy reményteljesebb jövőt lássanak.

Dombóvári János